

**FORMAREA COMPORTAMENTULUI MORAL
LA ELEVII DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ MICĂ
FRICAȚEL Natalia, studenta ciclului II, gr. C1ME1, UST
SILISTRARU Nicolae, dr. hab., prof. univ., UST**

Rezumat. *Cultura morală reprezintă componenta esențială a ființei umane. Formarea culturii morale are în vedere dezvoltarea copilului/elevului în concordanță cu valorile, principiile, normele și regulile sociale care reglează relațiile dintre oameni.*

Summary. *Moral culture is the essential component of the human being. The formation of the moral culture considers the development of the child / student in accordance with the values, principles, norms and social rules that regulate the relations between people.*

Cuvinte cheie: *formare, comportament moral, elevi, parteneriat școală-familie.*

Keywords: *training, moral behavior, students, school-family partnership*

Contemporanitatea înaintază față de pedagogie una din cele mai dificile cerințe – de educare și formare pozitivă a personalității. E necesar ca procesul pedagogic, organizat în acest scop, să se realizeze treptat, judicios de către următoarele instituții sociale: familia, grădinița de copii, școala și mediul social.

Grija acestor instituții este de a educa copilul astfel, încât el să devină bun, atent, respectuos față de cei din jur, harnic și priceput. Însă educația elevului este o activitate dificilă. Ea cere din partea tuturor agenților educaționali nu numai dragostea față de el, dar o înaltă responsabilitate pentru destinele lui. De felul cum este educat el vor depinde viitoarele calități ale elevului: va deveni un adevărat om al muncii, un patriot înflăcărat, om cinstit și corect, mărinimos și bun sau un egoist închis tot în cercul restrâns al intereselor personale.

Familiei îi revine rolul principal în dezvoltarea și educarea copilului. Copilului i se cultivă experiența afectivă și social-morală caracteristică familiei respective: simțul ei de valori morale, atitudinea față de cei din jur, modalitățile de a intra în relații pozitive cu alte persoane ș.a. Rolul preponderent în formarea personalității copilului îl are caracterul social al activității părinților, climatul moral– psihologic al familiei, atitudinea părinților față de educația copilului. Pentru ca familia să obțină rezultate frumoase în educația copiilor este necesar să cunoască cerințele pedagogice de bază și să creeze condiții favorabile pentru educație. Despre care condiții este vorba? În primul rând înțelegerea de către părinți a responsabilității, pe care o poartă pentru educația copiilor, organizarea vieții și traiului familiar, ținându-se cont de necesitățile copiilor, de cerințele estetice și igienice. Cu regret, nu toți părinții înțeleg clar scopurile și obiectivele educației, nu dispun de metode pedagogice

argumentate de influență asupra copilului, ca rezultat capacitățile potențiale ale familiei nu sunt folosite pe deplin în educație.

Astfel, cercetările efectuate pe un lot demonstrativ ne-au demonstrat că școala este o instituție foarte importantă de educație a elevului și a familiei. Părinții susțin că anume colaborarea dintre școală și familie este temelia educației generației tinere.

Formarea și dezvoltarea morală a elevului este determinată de toți factorii educaționali: *familie, grădiniță, școală, mas-media* etc. Cel mai important rol în evoluția morală a copilului îl au exemplele bune care pleacă inevitabil din familie. Familia, nucleu de bază al societății, are rolul de a asigura dezvoltarea generală și morală a copilului. De la familie copilul învață să iubească munca, țara, libertatea și să respecte normele de viață. Pentru ca copilul să-și formeze capacitatea de evaluare a comportării morale ar trebui să-i oferim criterii și obiective de apreciere a faptelor morale. Imaginile cu privire la conduită trebuie să conțină o notă apreciativă „așa e bine”, „așa e corect”, „așa nu e corect” și o notă imperativă: „așa trebuie să te porți”, „așa nu trebuie să te porți”. Regulile impuse de către adult constituie, înainte de a fi interiorizate, obligații categorice.

Atmosfera afectiva din familie are o influență hotărâtoare asupra dezvoltării psihice în mica copilărie. În primii ani de viață copilul răspunde la tot ce se întâmplă în jur prin reacții emotive care vor determina direcționarea activității și atitudinilor de mai târziu. Năzuințele copilului se formează în mica copilărie prin exemplul celor din jur. În familie copilul învață limbajul și comportamentul social, își formează aspirații și idealuri, convingeri și atitudini, sentimente, trăsături de voință și caracter. Ambianța, climatul din familie influențează asupra procesului de formare a personalității copilului. Marele pedagog John Locke, convins de puterea exemplului în familie, afirma: nu trebuie să faceți în fața copilului nimic din ceea ce nu vreți să imite. Trebuie reținut, că faptele de astăzi ale copiilor reprezintă o prefigurare certă a celor de mâine; deprinderile și convingerile creionate acum, constituie baza modului de acțiune în viitor; atitudinile și comportamentele adulților cu care vin în contact (îndeosebi ale părinților); vor fi primele modele copiate cu fidelitate de către copii.

Formarea comportamentului moral este un element important în educația elevilor la orice treaptă a instruirii, inclusiv la cea primară. Elevul cu abilități morale formate va reuși să facă față provocărilor cognitive impuse de volumul enorm de informație și de ritmul sporit de uzare a acesteia, caracteristic epocii contemporane.

Cultura sau comportamentul moral este deprinderea de a interacționa corect cu lumea înconjurătoare, de a pune sub semnul întrebării informațiile de ordin negativ, de a aduce argumente pro și contra, de a le evalua pentru a stabili valoarea de adevăr, de a transforma informațiile și de a genera noi idei. Ea are la bază reactualizarea cunoștințelor, analizarea diferențelor, observarea relațiilor cauză-efect, extragerea ideilor din exemple, susținerea ideilor cu exemple, evaluarea informațiilor în funcție de valoarea de adevăr, de utilitate, de efectele pozitive sau negative.

E de datoria învățătorilor, dar și a părinților să pregătească elevi sănătoși, dezvoltați armonios, pregătiți pentru schimbările ce au loc actual în lumea științelor și tehnicii, elevi apti pentru activitate cu o cultură morală bine dezvoltată, capabili să abordeze idei ce merg mai departe decât ceea ce ni se oferă, cetățeni cu capacități de a vedea noi orizonturi ale de comportare corectă în societate. Este necesar ca învățătorii să valorifice bogatul potențial creativ în construirea unor activități educative captivante. Acestea contribuie la educarea elevilor în spiritul formării culturii morale. Să se încadreze într-o strânsă legătură cu viața elevilor din familie. Să acorde ajutorul și sprijinul necesar pentru a contribui nemijlocit împreună la formarea omului nou cu o înaltă cultură morală.

Familia este celula fundamentală a societății, o formă esențială de organizare a traiului bazată pe căsătorie și legături de rudenie, ce apar pentru a crea fericirea personală, a prelungi viața umană, a îndeplini funcțiile sale sociale, economice, culturale, educative etc. Familia constituie prima școală a omenirii, fiind valabilă, mai ales când, este vorba de educația morală, deoarece aici, în familie, se dau primele exemple și primele noțiuni de educație morală. Bazele cunoașterii valorilor morale, a înțelegerii frumuseții lor, a trucerii lor în fapte de conduită cotidiană se realizează în familie. Dacă aceasta este constituită de rolul său social, va pune pe primul plan educarea morală a copiilor, exersându-le cu consecvență formarea conduitei morale. De calitatea educativă în familie depinde întregul eșafodaj al educației morale realizat de către ceilalți factori.

Familia este un mediu educativ complex, cu posibilități mari de influențare sub toate aspectele. Nu există domenii ale educației copiilor în care să nu-și aducă contribuția. Totuș însușirea cunoștințelor în familie poartă un caracter nesistematizat, spontan. Nu toți părinții se pricep să-și îndrumeze cum trebuie copii, să ia o atitudine corectă față de ei. De aceea este necesar ca educația copiilor în familie să fie influențată și desăvârșită de către școală [4; 9; 17].

Cu cât este mai înalt nivelul socio-economic, cu atât este mai dezvoltată familia și cu atât mai multe cerințe se înaintază în educația copiilor. De aici și diversitatea relațiilor ce se stabilesc în interiorul său ca grup social. Din multitudinea relațiilor stabilite pot fi deosebite două categorii de relații:

1. Între generații (părinți-copii, bunici-copii, bunici-părinți).
2. Între membrii aceleiași generații (între soți). Mediul familial este universul natural al copilului.

Ațiunea educativă a familiei este cu totul altceva. Ea se exercită de către membrii familiei în mod intenționat, conform unui scop și folosind metode adecvate în acest sens. Deci, familia constituie mediul natural afectiv pentru dezvoltarea armonioasă a copiilor și pentru desăvârșirea personalității părinților. Educația armonioasă a copiilor poate fi asigurată prin crearea de către părinți a condițiilor favorabile pentru procesul educativ.

Strategiile de educație a familiei presupun dezvoltarea finalităților, conținuturilor, proceselor educative în care actorii sunt membrii familiei (părinți și copii). În lipsa unei politici coerente care ar

corela proiectele de restructurare cu practicile cotidiene ale familiei și școlii, rolul de mediatori în stimularea raporturilor active ale familiei le revine cadrelor didactice.

Caracteristicile principale ale familiei, importante pentru dezvoltarea socioindividuală a copilului, sunt următoarele:

- este primul grup social în care copilul exersează comportamente sociale și se descoperă pe sine;
- oferă climatul de siguranță afectivă, necesar dezvoltării componentelor personalității, atât la vârstele mici când este determinant, cât și mai târziu, când constituie un factor de echilibru și compensare în rezolvarea problemelor sociale
- este primul mediu de creștere și dezvoltare pe plan intelectual, motivațional, afectiv, estetic, moral;
- reprezintă primul model de comportamente sociale viitoare;
- reprezintă legătura biologică de bază a individului;
- este cadrul de dezvoltare a personalității și posibilitatea valorizării individuale, datorită încărcăturii afective care leagă membrii ei;
- face legătura între trecut și viitor. Este deci vorba de a identifica funcțiile familiei: economică, biologică, de sprijin prin siguranța afectivă; de comunicare interumană, culturală, educativă.

Părinții, manifestând interes pentru copiii lor, ar putea juca un rol educativ specific, în pofida crizei contemporane a autorității paterne. O realitate atestată și în republica noastră este complexitatea rolului matern și, în același timp, locul secundar al rolului patern. Această stare de lucruri încercăm s-o explicăm prin analiza rolurilor educative sub aspectele descrise (prin joc de rol, pe cale experimentală) de către Kellerhals și Montadon.

1. Reglarea directă a comportamentului copilului (încurajarea, supravegherea igienei, controlul temelor etc.);
2. Comunicarea (schimb de informații, confidențe, opinii);
3. Cooperarea și participarea la activitățile comune (distracții, ieșiri, interese, referințe comune etc.

Multe dificultăți de exercitare a rolurilor educative în familii sunt generate de cauzele definite prin termenii absentă paternă, deprivare paternă, lipsă de responsabilitate paternă. Majoritatea cercetătorilor contemporani își focalizează atenția mai degrabă pe calitatea relației părinte - copil, decât pe structura și organizarea familiei. Comportamentul deviant nu este în mod necesar prevalent în familiile monoparentale, dezorganizate prin divorț sau în cele în care ambii părinți muncesc, ci în familiile în care lipsește atașamentul părinți - copii, în care predomină abuzul fizic și neglijarea, comunicarea interpersonală este săracă, supravegherea conduitei copiilor e deficitară și lipsește modelul rolului de adult.

Ciofu C. comunică o altă versiune de explicare a funcțiilor familiei, fiind denumite funcții universale rezumate astfel:

- Funcția de supraviețuire și securitate; familia asigură nevoile bazale (hrană, îmbrăcăminte), hotărăște dimensiunile ei (planificarea familială), recrutare de noi membri, tratarea bolnavilor, menținerea sănătății, asigurarea rezervelor financiare etc.

- Asigură dezvoltarea socială și emoțională a membrilor ei prin suport în perioade de stress, educație, pedepsire, compensații, sistem normal de comunicare, acces la educație, protecția membrilor de influențe nedorite din afara familiei.
- Educarea copiilor.
- În cadrul familiei se învață valorile morale, culturale, religioase, păstrarea identității etnice, conștiința civică, patriotismul. Familia asigură membrilor norme de comportament acceptate social, dezvoltarea personalității, socializarea, independență, spiritul de inițiativă.

S-au identificat patru caracteristici sistematice ale familiei și anume interdependență familială, menținerea unor legături selective, adaptabilitate la inițierea schimbărilor și performanțele familiei [13]. Funcțiile familiei se schimbă în timp, în relație cu schimbările culturale și de civilizație ale societății. Cu toate acestea apar două funcții generale ale familiei, care deși sub aspectul practic al civilizației lor pot avea de-a lungul istoriei o umbră și rămân ca sarcini majore ale familiei în orice timp și loc. Funcțiile familiei asigură două puncte:

*Asigurarea confortului prin satisfacerea nevoilor tuturor membrilor familiei.

*Creșterea noilor generații.

Funcția familiei este activitatea vitală, prin intermediul căruia sunt satisfăcute nevoile membrilor familiei. Familia are o mare contribuție la socializarea viitoarei generații. Ea este considerată drept socializare primară sau inițială a copiilor, este un proces complex și se manifestă pe tot parcursul vieții individului, implicând forme și mijloace specifice de realizare.

Socializarea este un proces de maturizare ce permite o cunoaștere progresivă a normelor și valorilor, a modurilor de a reacționa la ele ale copilului și de formare, menținerea integrității personalității sale și integrarea sa în societate, la care participă nu doar această funcție a familiei, dar și toate celelalte. Cercetătorul Shirley Zimmerman a elaborat o listă ce cuprinde șase funcții de bază a familiei.

- Susținerea fizică și grija față de membrii familiei. Într-o familie sănătoasă copiii, adulții și cei în vârstă primesc cu toții îngrijirea și sprijinul de care au nevoie: mâncare, adăpost, îmbrăcăminte, protecție. Acolo unde familiile sunt incapabile să dirijeze aceste servicii, membrii lor suferă.
- Creșterea numărului de membri prin naștere sau adopție. Societatea renaște prin familii.
- Socializarea copiilor pentru rolurile de adulți. Familiile își pregătesc copii pentru viață. Multe dintre ele reușesc foarte bine să le însușească deprinderi, valori și aptitudini, care să fie utile pentru a-și întemeia prieteni și pentru a obține o slujbă mai bună pentru a contribui la progresul social.
- Controlul social al membrilor. Menținerea ordinii în cadrul familiei. În familie indivizii își însușesc valori și comportamente pozitive și sunt criticați pentru cele negative.
- Păstrarea moralității familiei este o motivație de a face performanță în familie și în alte grupuri. Din acest punct de vedere, familiile sunt cele ce mențin indivizii împreună și îi permit societății să funcționeze.

- Producerea și consumul de bunuri și servicii. Familiile se pot întreține singure prin producerea de hrană, asigurarea sănătății membrilor ei. Ele joacă un rol vital în economia națională, prin faptul că se străduiesc să răspundă nevoilor membrilor lor.

Funcționarea normală a familiei este condiționată de realizarea armonioasă a tuturor funcțiilor, care cunosc un întreg proces de dezvoltare, însoțind procesul de schimbare pe care l-a suferit, și-l suferă societatea. Familia asigură necesitățile fizice, emoționale și spirituale ale membrilor săi, are responsabilitatea îngrijirii copiilor, favorizează comunicarea între membri săi, dar totodată trebuie să fie capabilă să asigure și relații sociale în afara familiei, relații responsabile cu comunitatea, capacitatea de a se ajuta pe sine, dar și de a accepta ajutorul celorlalți, flexibilitate în distribuirea rolurilor și funcțiilor, respectul mutual pentru individualitatea fiecărui membru, loialitate, spirit de cooperare în cadrul familiei și în afara ei, flexibilitate și adaptabilitate în situații de criză. Familia reprezintă un suport emoțional și financiar, asigură securitatea copiilor [8].

Bibliografie

1. Avanesova, V. ș.a. Lumea copilăriei. Preșcolarul. Chișinău: Lumina, 1985.
2. Băran-Pescaru, A. Familia azi. O perspectiva sociopedagogică. București: Aramis, 2004.
3. Băran-Pescaru, A. Parteneriat în educație. București, 2004.
4. Cazacu, A. Sociologia Educației. București: Editura HYPERION XXI, 1992.
5. Chirilenco, S. ș.a. Educația familială. Chișinău: Editura Bons Offices, 2005.
6. Ciofu, C. Interacțiunea părinți-copii. București, 1998.
7. Cuznețov, L. Educația pentru familie în prescolaritate. Chișinău: Editura Stelpart, 2005.
8. Cuznețov, L. Etica educației familiale. Chisinau, 2002.
9. Dolean, I. Meseria de părinte. București: Editura Aramis, 2002.
10. Ignat, A.A. Copilul tău, școala și rolul tău de părinte. Suceava: Ed.Univ. Suceava, 2007.
11. Mândăcanu, V. Arta comportamentului moral. Chișinău, 2004.
12. Medite, D. Aprobarea și dezaprobarea în educația familială. Chișinău, 2007.
13. Munteanu, T. Formarea atitudinilor morale la copii în cadrul familiei. Autoreferat. Ch: UST, 2019.
14. Oboroceanu, V. Formarea atitudinilor interpretative ale elevilor din clasele primare prin texte literare. Autoreferat. Chișinău 2021.
15. Ovcerenco, N.; German, V.; Untu V. Pedagogie: curs universitar. Chisinau, 2007.
16. Panico, V. Teoria și metodologia educației: Suport de curs. Chișinău: UST, 2018.
17. Panico, V. Teoria și metodologia educației: Suport de curs. Chișinău: UST, 2018.
18. Patrașcu, D.; Guzman, V. Metodologia cercetării și creativității psihopedagogice. Ch.: Știința, 2003.
19. Silistraru, N. ,Cercetarea Pedagogică. Ghid metodologic. Chișinău, 2012.
20. Socoliuc, N.; Cojocaru, V. Fundamentele pentru o știință a educației copiilor de vârstă preșcolară. Chișinău: Cartea Moldovei, 2005.
21. Sohin, F. Pedagogia preșcolară. Chișinău: Lumina, 1983.
22. Stah, H. Familia și școala. București: Paideia, 2002.
23. Vinogradova, A. Educarea sentimentelor morale la preșcolari de vârstă mare. Ch: Lumina, 1984.